

Nägemus Eesti Geoloogiakeskuse arendamisest lähima viie aasta jooksul

Tavaliselt on riigi geoloogiateenistus organisatsioon, mis kogub, täiendab ja omab informatsiooni riigi loodusvaradest, annab nõu riigi esindajale loodusvaradega seotud majanduslike, sotsiaal-majanduslike kui ka keskkonakaitselike küsimuste osas, aga samuti looduslike riskide maandamise ning loodus- või keskkonnakatastroofideks valmisoleku asjus. Ideaaljuhul on geoloogiateenistus koht, kus paikneb nii ruumiline, elemendiline, kivimiline jm. füüsiline ja elektrooniline/digitaalne informatsioon. Tänapäeval on edukates riikides suur osa sellest informatsioonist elanikkonnale vabalt kättesaadav. Parimad näited selles vallas on Soome (<http://www.gtk.fi/>) ja Rootsi (<http://www.sgu.se>) geoloogiateenistused, mida võib õigustatult pidada maailma kõige edukamate geoloogiateenistuste gruppi kuuluvateks. Mõlema riigi teenistused ei tegele juba pikka aega vaid oma maa maapõuega, vaid on tõsiseltvõetavad teenustepakkujad eeskätt arengumaades, aga samuti mõnedes arenenud riikides.

Eestis peaks sarnast nishi täitma OÜ Eesti Geoloogiakeskus (EGK). EGK on aastate jooksul seda ka jõudumööda teinud. Kahjuks oleme mitmete Euroopa Liidus üldtunnustatud uuringute, andmebaaside ja maapõue informatsiooni taseme, organiseerituse ja avatusega mitte just juhtivate riikide seas. Vajaka jääb kaasaegsest lähenemisest olemasolevale ja tulevikumaavarale, strateegilisest nägemusest keskkonnaseisundi säilitamisel ja parandamisel, integreerumisest rahvusvaheliste andmebaasidega ja rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialistidest. Olen kindel, et nimetatud vajakajäämistesse tuleb väga tõsiselt suhtuda, aga samas usun, et oskuslikul ressursi suunamisel, tipp-spetsialistide kaasamisel ja teatud ümberkorralduste läbiviimisel saab EGK-d arendada kaasaegse geoloogiateenistuse suunas.

On ka selge, et ühiskonna vajadus maapõuealase info järele ei ole kunagi olnud nii suur kui praegusel arenguetapil, kus maa ka Eestis on muutunud arvestatavaks ostu-müügi artikliks. Eluks vajaliku vee ja teiste maapõuevarade hankimisest sildade ja tunnelite ehitamiseni, seejuures säästliku arengu põhimõtteid järgides - selleks on vaja infot tasemel, mis rahuldaks kaasaegset avalikku kui ka erasektorit.

Lähiaastatel tuleks Eestis tegeleda järgmiste tegevuste arendamisega:

(1) Andmebaaside jätkuv edasiarendamine, kogu varasema mõtestatud geoloogilise informatsiooni digitaliseerimine, süstematiseerimine ja kättesaadavuse tagamine

(2) Kivimikogude süstematiseerimise jätkamine ja hoiutingimuste parandamine ning kogude kasutusvõimaluste edendamine, sh. elektroonilise info sidumine kivimikogudega (Arbavere, Keila)

(3) Geoloogiline kaardistamine prioriteetsetel maa-aladel ja põhikaardistamise jätkamine, varasema kaardimaterjali digitaliseerimine, temaatiliste kaardikihtide koostamine, sh. hüdroteoloogilised, maa- ja loodusvarade, geofüüsikalised, mereranniku ja -akvatooriumi kaardid, keskkonnageoloogilised kaardid jt.

(4) Senisest oluliselt põhjalikumalt ja mastaapsemalt tuleb jätkata maa- ja loodusvarade, strateegiliste maavarade ning võimalike tulevikumaavarade uuringut tänapäevaste meetoditega, saadud info süstematiseerimist ja laialdaselt kasutatavaks muutmist

(5) Olulise tähelepanu alla tuleb võtta rannavööndi ja merepõhja geoloogiline kaardistamine, rannikute- ja mereala planeeringute ja sadamaehituste ekspertiis ja nõustamine

(6) Laialdaselt tuleks pakkuda kõrgekvaliteedilist info- ja uuringuteenuseid Eesti ja rahvusvahelistele arendajatele maapõue ressurside, sh. põhjavee uurimisel ja kasutamisel, keskkonnamõtjude ja strateegiliste keskkonnamõtjude hindamisel, keskkonnaseisundi analüüsil

(7) Arendada innovatiivseid infotehnoloogilisi ja uuringumeetodeid maapõueressursi paremaks leidmiseks, haldamiseks ning keskkonnamõtjude minimeerimiseks.

Ülalnimetatud suundade parimaks realiseerimiseks on oluline arvestada järgmiste tegevustega:

(a) Luua atraktiivne töökeskkond noortele spetsialistidele koos arenguvõimaluste, konkurentsivõimelise palga ja töötingimustega. Võimaldada olemasolevatel spetsialistidel olulist enesetäiendamist ja parandada *know-how* (ja ka spetsialistide) vahetust lähiriikide geoloogiateenistustega

(b) Arendada laiabaasilist koostööd Eesti kõrgkoolidega, spetsialistide väljaõppe parandamise ja arendamise ning uuringute ühise läbiviimise osas, vajadusel vaadata üle ja teha ettepanekud geoloogia ja Maa-teaduste õppekavade modifitseerimiseks koostöös kõrgkoolidega

(c) Konsortsiumil põhineva ühtse laboribaasi rajamine ja arendamine, vähemasti Põhja-Eesti regioonis, võimalusel Eesti ulatuses. Laboribaas vastaks kaasaegsele kõrgemale rahvusvahelisele standardile ning oleks hinna poolest atraktiivne konsortsiumi liikmetele.

Riigi osa ja arenguvõimalused:

(1) Reeglina on geoloogiateenistused (Geological Survey) riigiasutused ja vastava (enamasti tööstus-, energeetika-, majandus- või keskkonna-) ministeeriumi valitsemisalas, kuid määratletud tavaliselt presidendi (või kuninga) ja valitsusjuhi poolt alla kirjutatud seaduse ning valitsusjuhi või ministri tasemel alla kirjutatud põhimäärusega. Viimastel aastakümnetel on valdav osa geoloogiateenistusi asunud osalema ka riikide regionaal- ja kohalikes planeeringutes. Sellest tulenevalt oleks mõistlik muuta EGK staatus riigi osaühingust riigiasutuseks.

(2) Vajalik on riigi eripärale, olemasolevatele tingimustele ja võimalustele toetava rahastusmehhanismi väljatöötamine. Mõistlike rahastamisproportsioonide sätestamine ei ole lihtne ülesanne ning proportsioonid on kahtlemata ajas muutuvad. Praegusel ajal oleks mõistlik kui riigi osa (riiklikud tellimused, seire jms.) moodustaks umbes 50-60%, ülejäänud osa kataksid vahendid, mis tuleksid osalemistest rahvusvahelistes projektides, välisteenused ja kohalik erasektor. Vastavalt maailma geoloogiateenistuste parimale kogemusele on otstarbekas osaleda ka loodusteaduslikes teadusprojektides. Selline tegevus võiks eelarvest moodustada 5-8%.

Siinkohal tuleb rõhutada, et EGK on esmane koostööpartner riiki hõlmavate rahvusvaheliste ja rahvuslike projektide teostatavuse uuringutes ja järgnevates uuringu- ja arendustöodes, näiteks ViaBaltika, Soome lahe tunnel, LNG arendus jm.

RAHVUSVAHELINE DIMENSIOON

Eesti Geoloogiakeskus on Euroopa Geoloogiateenistuste Ühenduse (EuroGeoSurveys, asut. 1995) täisliige aastast 2003. See paneb omakorda ka EGK-le teatud nõuded tegevusväljade ja kvaliteedi osas. Euroopa Liidu geoloogiateenistuste praegused kogemused näitavad selgelt järjest kasvavat rahvusvahelise integratsiooni vajadust. EL poolt toetatavad ja rahastatavad projektid eeldavad geoloogiateenistuste koostööd ja võimekate rahvusvahelise kogemusega spetsialistide olemasolu. Oluliselt tihedam integreerumine EL ja maailma geoloogiaorganisatsioonidega on lähiaastate suurim ülesanne.

Rahvusvahelises plaanis on lähiaastatel vajadus tegeleda järgmiste tegevustega:

- (1) Kõõstöö loomine ja oluline tugevdamine, koostööprojektidesse sisenemine ja projektide algatamine EL geoloogiateenistustega, sh Põhjamaade ja Balti riikide grupis
- (2) Geoloogilise informatsiooni, elektrooniliste andmebaaside ja kivimikogu kättesaadavastegemine rahvusvahelisel tasandil
- (3) Oluliselt suurema initsiatiivi haaramine, konsulteerimine, teenuse pakkumine Läänemerega seonduvate geoloogiliste küsimuste lahendamisel Läänemereriikide grupis
- (4) Koostööprojektidesse sisenemine teiste maailma maade teenistustega, osalemine teenusepakkujana ühisprojektides (eeskätt Aafrika ja Lõuna-Ameerika riikides).

2013. aastal on EGK osalenud/osalemas küll mitmes välisprojektis (Geo-Seas, EuroGeoSource, PanGeo, EMODNET-Geology), kuid palju reaalseid võimalusi on jäänud erinevatel põhjustel kasutamata. Üheks põhjuseks on ilmselt olnud omaosaluse katmisvõimaluste puudumine.

Eesti riigile potentsiaalset kasu toovate EL projektide nimekiri on pikk, siinkohal võiks tuua ära vaid mõned käimasolevad, millesse EGK ei ole „mahtunud“ osalema:

EGDI-Scope – Euroopa vabade andmepankade loomine; ProMine – metallsete ja mittemetallsete leiukohtade levik üle EL; ThermoMap – Euroopa maasoojuse kaardiserver; GS Soil – mulla geochemia.

Mitmed olulised projektid algavad lähiaastatel, millede osalemine on vajalik mitte ainult EGK arenguks, vaid ka kogu riigi seisukohalt.

Nägemuse kirja pannud

12. september 2013